

LAMMASTE ALUMISTE HINGAMISTEEDE PROBLEEMID

Koostaja: Katrin Tähepõld, DVM

Põhilised lammaste hingamisteede probleemid on tingitud pidamisvigadest või nakatunud lammaste sissetoomisest oma karja ilma korraliku karantiinita. Enamasti põhjustavad lammastel hingamisteede probleeme bakterid, parasiidid või viirused. Hingamisteed võivad kahjustada ka seemned ja tolmu. Hingamisteede probleemiga lammas muutub loiuks, ta kõhib aegajalt või tal esinevad kõhahood. Haige lammas võib hakata ülejäänud karjast eemale hoidma või teda tõrjutakse. Pikemalt kulgeva haiguse korral loom kõhneb. Ta võib hingeldada ja karjast maha jääda, eriti pärast pikemat loomade liigutamist (näiteks ühelt karjamaalt teisele).

Lammaste normaalne hingamissagedus rahulikus olekus (näiteks lamades ja mäletsedes) on 12-20x/min. Kuna lammas on üsna ärev loom, siis võib tema hingamine sagedana juba ainult inimese ruumi ilmumisel. Seega võib ärevuse tõttu hingamissagedus oluliselt kiireneeda, kuigi loom on terve. Samuti mõjutab lamba hingamissagedust kõrgem välistemperatuur, lamba eelnev jooksmine, villa paksus, valu ja palavik.

Hingamiseldute haiguste kahtlusele tuleb esmase võttena looma eemalt jälgida ning hinnata, kuidas ja kui tihti ta hingab ning kas ta hoiab karjast eemale. Seejärel on vaja läbi viia täpsem looma ülevaatus. Õhuvool mõlemast ninasõõrmest peab olema ühtlane ning ninast ei tohi erituda nõret. Kõri ärritamisel (kõri piirkonda surumisel) võib loom paar korda kõhatada. Tugeva kõhahoo tekkimine on märk probleemist. Kopsuprobleemi korral on looma hingamisel kuulda räginaid ja/või vilinaid. Mõõdta peab ka looma kehatemperatuuri. Palaviku esinemine (üle 40°C) annab tunnistust organismis olevast põletikust.

Loomaarst teeb haigete loomade roojast uuringu, et kindlaks määrata parasiidid, kes kopsupõletikku võivad põhjustada. Lisaks soovib loomaarst võtta kopsuvedelikku, sest see uuring aitab välja selgitada bakterite põhjustatud kopsupõletiku olemasolu. Teinekord on vajalik vereproovide võtmine, et määrata kui tugev on organismi laastav põletik, kui tõsine on haigestumine ja kui tugevat sekkumist on tarvis.

Bakteriaalset kopsupõletikku põhjustavad enim *Mannheimia hemolytica* ja *Pasteurella multocida* segainfektsioon. Haigustekitajaks võivad olla ka *Mycoplasma spp*, *Chlamydia pneumoniae* ja *Salmonella spp*. Nimetatud bakterid põhjustavad kopsupõletikku enamjaolt talledel, kuid haigestuda võivad ka nõrgema immuunsüsteemi ja kehvema toitumusega täiskasvanud loomad. Kopsupõletikku võivad põhjustada ka mitmed viirused, kuid täpsemalt neid Eestis uuritud ei ole. Maedi-Visna viiruse kohta on rohkem infot, kuna seda seiratakse ning leitud on nii selle viiruse suhtes positiivseid kui negatiivseid karjasiid. Maedi-Visna viirus levib organismis aeglaselt ning kopsuprobleeme nähakse alles mitme aasta möödudes pärast viirusega nakatumist. Parasiitidest põhjustavad Eestis kopsuprobleeme põhiliselt *Dictyocaulus filaria* ja *Muellerius capillaris*. Neid on võimalik diagnoosida koproproovidest nii Eesti Maaülikooli parasitoloogia laboris kui ka Veterinaar- ja Toidulaboratooriumis.

Bakterite (*Mannheimia hemolytica* ja *Pasteurella spp*) põhjustatud kopsupõletiku raviks on kõige efektiivsem täpselt nende haigustekitajate vastu suunatud antibiootikumid. Lisaks antibiootikumiravile võib vajalik olla ka põletiku- ja valuvastane ravi. Katsed on tõestanud, et mida parem on looma enesetunne (ei ole valu ega palavikku), seda kiiremini loom paraneb. Viirushaiguste puhul konkreetne ravi puudub. Teatud viirushaiguste vastu on mujal maailmas võimalik loomi vaktsineerida, kuid Eestis seda ei tehta. Väga oluline on parandada loomade pidamistingimusi. Parasiitidest (*Dictyocaulus filaria*) põhjustatud kopsupõletikku saab ravida ivermektiini või albendasooliga. Vajalik on kordusravi 12-14 päeva pärast. Hilisemal roojaproovide uurimisel saab kontrollida kas ravi oli tõhus.

Kopsuhaiguste vältimiseks tuleb jälgida, et loomade allapanu on kuiv, laudas ei esine tuuletõmmet ega liigset niiskust. Loomade sööt ei tohi olla tolmune või riknenud. Tolmusest heinast satuvad õhku hallitusseente eosed, loomad hingavad need sisse ja selle tagajärjel arenevad hingamisteede haigused. Hoiduma peab sisseostetud loomade kohesest oma karja juurde lisamisest. Juurde toodud loomi peaks vähemalt kuu aega hoidma eraldi (nn. karantiin), neid jälgides ning vajadusel ravides.